

VARIA

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

62. MARIA ALOJZA REYMANN
(REYMANÓWNA)

1. DATA I MIEJSCE URODZENIA I ŚMIERCI. Ur. 14 X 1920 Kraków, zm. 15 III 1997 Dom Pomocy Społecznej w Karniowicach (Karniowice 10, 32-082 Bolechowice, woj. małopolskie).

2. RODZINA. Ojciec – Edward Reymann (1870–1941), pułkownik Wojska Polskiego, odznaczony licznymi austriackimi odznaczeniami wojskowymi, matka – Maria z d. Kröpfel, kuzyn – Artur Lothar Reymann (1900–1983), kartograf morski [*Polski Słownik Biograficzny* 31: 216–217], stryj – Henryk Tomasz Reymann (1897–1963), podpułkownik Wojska Polskiego, piłkarz, olimpijczyk, działacz kultury fizycznej [*PSB* 31: 219–220], brat ojca – Robert Kazimierz Reymann (1875– po 1934), oficer armii austro-węgierskiej, generał brygady Wojska Polskiego [*PSB* 31: 220–221].

3. WYKSZTAŁCENIE. 1926/1927–1927/1928 – Dwuklasowa Szkoła Powszechna im. T. Lenartowicza na Woli Justowskiej (koło Krakowa), 1928/1929–1929/1930 – Szkoła Powszechna im. św. Anny przy ul. Topolowej w Krakowie, 1930/1931–1937/1938 – Państwowe Gimnazjum Żeńskie nr X im. Królowej Wandy w Krakowie, 1938 – matura tamże, 1938/1939 i 1945–1947/1948 – studia na Wydziale Filozoficznym [przed drugą wojną światową] i Matematyczno-Przyrodniczym [po wojnie] Uniwersytetu Jagiellońskiego.

4. STOPNIE NAUKOWE I DANE BIBLIOGRAFICZNE ROZPRAW. 30 XII 1950 – dyplom mgr filozofii w zakresie botaniki na podstawie pracy pt. “Uwagi o aklimatyzacji drzew i krzewów w Lesie Wolskim”, wykonanej pod kierunkiem prof. W. Szafera [praca niepublikowana]. 8 X 1960 – publiczna obrona i nadanie stopnia dr nauk przyrodniczych przez Radę Naukową Instytutu Botaniki PAN w Krakowie (promotor prof. W. Szafer) na podstawie pracy “Nowy pień bennetyta z Karpat Zachodnich”, opublikowanej następnie pt. „A Cycadeoidean stem from the Western Carpathians”, *Acta Palaeobotanica* 1960 1(2): 1–28 (stopień dr zatwierdzony przez Wydział Nauk Biologicznych PAN uchwałą z dn. 9 XII 1960). 8 V 1974 – kolokwium habilitacyjne i uchwała Rady Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UJ o nadaniu stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk przyrodniczych w zakresie paleobotaniki na podstawie rozprawy “Flora jurajska z Grojca koło Krakowa. Część II – Caytoniales i budowa anatomiczna kajtonii”, *Acta Palaeobotanica* 1973 [wyd. 1974] 14(2): 45–87. 25 XI 1974 – zatwierdzenie habilitacji przez Centralną Komisję Kwalifikacyjną do Spraw Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów.

5. PRZEBIEG PRACY ZAWODOWEJ. W czasie II wojny światowej utrzymywała się z lekcji prywatnych. 1943–1944 – Zakład Ogrodniczy w Przegorzalach koło Krakowa: pracownik fizyczny. 1 X 1947–31 XII 1953 – Instytut Badawczy Leśnictwa w Krakowie: asystent kontraktowy w Zakładzie Gleboznawstwa. 1 IV 1954–31 XII 1990 – Instytut Botaniki Polskiej

Akademii Nauk w Krakowie, Zakład Paleobotaniki: 1 IV 1954 – asystent, 1954 – starszy asystent, 1 IV 1956 – adiunkt, 1 III 1976 – docent. 31 XII 1990 – emerytowana.

6. PODRÓŻE NAUKOWE. 1958–1959 – 6-miesięczny staż u prof. J. Waltona w Glasgow (Szkocja). 1960 – Zjazd Towarzystwa Geologicznego w Pradze (Czechosłowacja) i miesięczny staż w Czechosłowacji, 1962 – 5-miesięczny staż w Wielkiej Brytanii, 1964 – miesięczny staż w Wielkiej Brytanii oraz uczestnictwo w X Międzynarodowym Kongresie Botanicznym w Edynburgu (Szkocja), 1968 – Międzynarodowy Kongres Geologiczny w Pradze [na skutek interwencji wojsk ZSRR i innych państw Układu Warszawskiego kongres został przerwany, a M. Reymanówna nie wygłosiła planowanego referatu], w tym samym roku również – International Fossil Plant Symposium, Reading (Anglia), 29 X – 9 XI 1970 – Swedish Museum of Natural History (Sztokholm, Szwecja), 20 XI – 15 XII 1973 – Londyn, Reading i Cardiff (Wielka Brytania), 1974 – 2 tygodnie w Leningradzie i Moskwie (ZSRR), 2–11 VII 1975 – XII Międzynarodowy Kongres Botaniczny, Leningrad (ZSRR), 1978 – I Sympozjum mezozoicznych ekosystemów lądowych w Paryżu (Francja), 1–13 VII 1980 – International Palynological Conference, Cambridge i I International Organization of Palaeobotany Conference, Reading (Wielka Brytania), 1984 – II International Organization of Palaeobotany Conference, Edmonton (Kanada), 1986 – Colloque L'Evolution des Gymnospermes, Montpellier (Francja), 1987 – XIV Międzynarodowy Kongres Botaniczny w Berlinie (Berlin Zachodni), 1989 – Museum für Naturkunde, Botanik und Arboretum, Berlin, 1990 – Instytut Botaniki AN ZSRR, Leningrad, III International Senckenberg Conference, Frankfurt am Main (Niemcy), 1991 – Symposium "Stability of Names", Kew (Wielka Brytania), Muzeum Geologiczne, Kopenhaga (Dania), Fifth Symposium on Mesozoic Terrestrial Ecosystems and Biota, Oslo (Norwegia), Pan-European Palaeobotanical Conference, Vienna (Austria), 1992 – IV International Organization of Palaeobotany Conference, Paris (Francja), 1994 – 4th European

Palaeobotanical and Palynological Conference Heerlen/Kerkrade (Holandia).

7a. ZAKRES BADAŃ BOTANICZNYCH. Paleobotanika (flory mezozoiczne Polski ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień systematyki, ewolucji i stratygrafii) i historia paleobotaniki, anatomia drewna.

7b. LICZBA WSZYSTKICH PUBLIKACJI BOTANICZNYCH, MIEJSCE OPUBLIKOWANIA PEŁNEJ BIBLIOGRAFII PRAC, WYKAZ WAŻNIEJSZYCH PRAC. Opublikowała co najmniej 66 publikacji. Prawie pełny ich wykaz w: M. Nowak, 2003. *Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk (1953–2003), t. 2. Bibliografia*. Inst. Bot. im. W. Szafera PAN Kraków, s. 54, 57, 75, 296–301; pełny wykaz w posiadaniu autorów niniejszego biogramu. Najważniejsze prace (oprócz rozprawy doktorskiej i habilitacyjnej): 1. O drewnach kopalnych typu *Araucarioxylon* w Polsce. *Acta Soc. Bot. Pol.* 1956 **25**(3): 529–535; 2. The Jurassic flora from Grojec near Cracow in Poland. Part I. *Acta Palaeobotanica* 1963 **4**(2): 9–48; 3. On seeds containing *Eucommiidites troedssoni* pollen from the Jurassic of Grojec, Poland. *Journal of the Linnean Society (Bot.)* 1968 **61**(384): 147–152; 4. New Investigations of the Anatomy of *Caytonia* using Sectioning and Maceration. *Paläontol. Abh. B Paläobot.* 1970 **3**(3/4): 651–655; 5. The genus *Frenelopsis* Schenk and the type species *Frenelopsis hoheneggeri* (Ettingshausen) Schenk. *Acta Palaeobotanica* 1976 **17**(1): 17–26 [współautor: J. Watson]; 6. *Frenelopsis harrisii* sp. nov. from the Cretaceous of Tajikistan, USSR. *Acta Palaeobotanica* 1978 **19**(1): 3–12 [współautor: M. P. Doludenko]; 7. *Mirovia szaferi* gen. et sp. nov. (*Ginkgoales*) from the Jurassic of the Kraków region, Poland. *Acta Palaeobotanica* 1985 **25**(1, 2): 3–12; 8. Marian Raciborski – ojciec polskiej paleobotaniki. [W:] J. Kornaś (red.), 1986. *Marian Raciborski. Studia nad życiem i działalnością naukową*. Uniwersytet Jagielloński – Varia 210, s. 111–134; 9. A Jurassic podocarp from Poland. *Rev. Palaeobot. Palynol.* 1987 **51**: 133–143; 10. Hundred years of Raciborski's Jurassic "Fossil flora of the Kraków fire-proof clays" (1894–1994). *Ab-*

stracts 4th European Palaeobot. Palynol. Conference Heerlen/Kerkrade, The Netherlands. Heerlen/Kerkrade 1994, [1 s.].

7c. GŁÓWNE OSIĄGNIĘCIA NAUKOWE. 1. Paleobotanika. Po pobycie na szkoleniu w pracowni paleobotanicznej J. Waltona na Uniwersytecie w Glasgow w Szkocji oraz w kilku innych brytyjskich pracowniach paleobotanicznych, m.in. w Londynie i Manchester w latach 1957–1958, zajęła się badaniami nad roślinami mezozoicznymi, głównie z Polski. W pracy doktorskiej opisała jeden z kilku znalezionych w Polsce pni benetytów. Zaliczyła go do rodzaju *Cycadeoidea* i opisała jego budowę anatomiczną, co było o tyle trudne, że okaz ten jest w wielu miejscach uszkodzony przez owady [patrz: p. 4 rozprawa doktorska]. Pierwszą, większą pracą poświęconą roślinom jurajskim było opracowanie flory glinek grojeckich z Grojca (okolice Krakowa) [patrz: p. 7b, poz. 2], w której opisała 11 gatunków roślin, w tym 5 nowych dla nauki. Praca ta powstała po drugim pobycie M. Reymanówny w Wielkiej Brytanii na Uniwersytecie w Reading w pracowni profesora T. M. Harrisa oraz w innych brytyjskich ośrodkach naukowych w 1962 roku. Jako trzecia osoba na świecie po Hughesie (1961) i Brennerze (1966), opisała nasiona zawierające w komorach pyłkowych ziarna pyłku *Eucommidites troedssoni* Erdtman. Jest to jeden z dowodów na to, że te ziarna pyłku nie należały do *Angiospermae*, ponieważ budowa nasion wyklucza tę grupę roślin [patrz: p. 7b, poz. 3]. Największy rozgłos przyniosły jej badania nad kajtonią [patrz: p. 7b, poz. 4 i p. 4 rozprawa habilitacyjna]. Opisała nowy gatunek *Caytonia harrisi*. Zastosowała kilka sposobów maceracji oraz przekroje mikrotomowe w trzech płaszczyznach, dzięki czemu uzyskała preparaty, które pozwoliły na szczegółowy opis budowy anatomicznej kajtonii. Po raz pierwszy opisała kilka tkanek z kajtonii, np. wewnętrzną epidermę owoców, system wiązek przewodzących i budowę tracheid. Wyjaśniła mechanizm zapylenia kajtonii i rozsiewania ich nasion. Jej prace na ten temat są cytowane w podręcznikach paleobotaniki. Inną grupą roślin, której poświęciła wiele uwagi, była wymarła rodzina *Cheirolepidiaceae*

z Coniferales. Kilka prac w jej dorobku dotyczy tych roślin. Wspólnie z J. Watson poprawiła diagnozę rodzaju *Frenelopsis* [patrz: p. 7b, poz. 5]. *Frenelopsis* – wymarłe rośliny o złożonym z członów pędzie i o trzech listkach w węźle zostały zaliczone do *Cheirolepidiaceae* na podstawie obecności ziaren pyłku *Classopollis* w szyszczkach pyłkowych. Budowa ich pędu sugeruje występowanie na siedliskach słonych i być może suchych. M. Reymanówna jest też współautorką opisu nowego gatunku *Frenelopsis harrisii* Doludenko et Reymanówna z cenomanu Tadżykistanu. Jest to drugie znalezienie *Frenelopsis* na terenie byłego Związku Radzieckiego [patrz: p. 7b, poz. 6]. W późniejszym okresie zajmowała się też interesującą, drzewiastą rośliną *Hirmeriella muensteri* ze stanowiska Odrowąż w Górach Świętokrzyskich, ale prac nad nią nie ukończyła. Dalsze, interesujące badania prowadziła nad florą glinek grojeckich, skąd opisała nowy rodzaj i gatunek *Mirovia szaferi* [patrz: p. 7b, poz. 7]. Rodzaj ten, nazwany od stanowiska Mirów koło Krakowa, dał po rewizjach taksonomicznych, przeprowadzonych przez S. B. Manuma i M. N. Bosego (1990), początek nowej rodzinie *Miroviaceae*. Znaczącym odkryciem w dorobku M. Reymanówny było opisanie ze stanowiska Borzęta koło Krakowa jurajskich gałązek *Cupressinocladus cracoviensis* i szyszek oraz łusek z nasionami *Harrisiolepis gucikii* należących niewątpliwie do *Podocarpaceae* [patrz: p. 7b, poz. 9]. Jest to drugie po Harrisie znalezienie w Europie mezozoicznych *Podocarpaceae*. Zaprzeczyło to poglądy R. Florina, że rodzina ta przeszła z półkuli południowej na północną dopiero w trzeciorzędzie lub w czwartorzędzie. Ogółem M. Reymanówna jest autorką dwóch nowych dla nauki rodzajów i dziesięciu gatunków roślin kopalnych. Jej prace są znaczącym wkładem w rozwój paleobotaniki światowej, są cytowane w licznych pracach naukowych i weszły na trwałe do historii badań nad florami kopalnymi. M. Reymanówna jest również autorką popularnych opracowań paleobotanicznych, publikowanych w języku polskim w *Wiadomościach Botanicznych*, *Przeglądzie Geologicznym*, *Chrońmy Przyrodę Ojczystą* oraz

rozdziałów w książkach: *Biologia XX wieku i Budowa Geologiczna Polski*. Jest jednym z tłumaczy Międzynarodowego Kodeksu Nomenklatury Botanicznej wydanej w języku polskim w 1993 roku. 2. Historia paleobotaniki. Z tej dziedziny opublikowała kilka opracowań poświęconych głównie działalności Mariana Raciborskiego na polu paleobotaniki [patrz: p. 7b, poz. 8 i 10] oraz biogram Janiny Jentys-Szaferowej (1984). 3. Anatomia drewna. Zagadnieniem tym zajmowała się na początku swej działalności naukowej. Badała drewna różnego wieku, od karbońskich do współczesnych. Jej pierwsze publikacje dotyczyły kopalnych drewnien o dobrze zachowanej budowie anatomicznej z jury i kredy [patrz: p. 7b, poz. 1] oraz z miocenu Polski.

8. DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA, ORGANIZATORSKA I KOLEKCYJONERSKA. W latach ok. 1962–1982 – prowadziła ćwiczenia z technik paleobotanicznych w ramach pracowni specjalizacyjnej dla botaników (w Zakładzie Paleobotaniki UJ), 1976 – wykładała paleobotanikę na UJ, wypromowała 5 magistrów i 1 doktora [oficjalnie doktorat ten wykonywany był pod kierunkiem prof. Jadwigi Dyakowskiej].

9. DZIAŁALNOŚĆ W INNYCH DZIEDZINACH. [brak danych]

10. WAŻNIEJSZE GODNOŚCI I STANOWISKA W INSTYTUCJACH, TOWARZYSTWACH NAUKOWYCH I REDAKCJACH. 1961–1966 i od 1972–1983 – sekretarz Oddziału Krakowskiego PTB, 1976–1997 – członek redakcji *Acta Palaeobotanica*, od 1978 do śmierci – członek Komisji Biologicznej Oddziału PAN w Krakowie, 1978–1984 – przewodnicząca Sekcji Paleobotanicznej PTB.

11. NAJWAŻNIEJSZE WYRÓŻNIENIA I ODZNACZENIA. Nagroda II Wydziału PAN za rozprawę habilitacyjną (1974), Złota Odznaka za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej (1980), Medal 40-lecia PRL (1985), Medal im. W. Szafera (1986).

12. INNE INFORMACJE. W publikacjach używała spolszczonej formy nazwiska z końcówką 'ówna' (Reymanówna), na dyplomie magisterskim, doktorskim czy habilitacyjnym (również w urzędowych publikacjach informujących o nadaniu czy zatwierdzeniu kolejnych

stopni naukowych) widnieje spolszczona forma nazwiska, ale bez wspomnianej powyżej końcówki (Reyman). Natomiast dowód osobisty, paszport czy inne urzędowe dokumenty zawierały oryginalną niemiecką formę jej nazwiska rodzowego (Reymann). Praca w Instytucie Badawczym Leśnictwa opóźniła zakończenie studiów [dlatego obrona pracy mgr po 3 latach]. Była członkiem Związku Zawodowego Pracowników Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego (1947–1953), pełniła w nim funkcję sekretarza Rady Zakładowej. Należała do PTB (od 1954), Polskiego Towarzystwa Geologicznego (od 1954), Zespołu Historii Botaniki przy Instytucie Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, Związku Nauczycielstwa Polskiego (1956–1980), Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, The Palaeontological Association, London, Wielka Brytania (1960–1980), The Systematics Association, Egham, Surrey, Wielka Brytania (od 1985), Freunde des Jura – Museum Eichstätt, Niemcy (od 1992), European Palaeontological Association, Strassbourg, Francja (od 1992), International Federation of Palynological Societies. Kierowała problemem MR.II.2 "Flory paleo- i mezofityczne". Do końca życia zachowała młodzieńczą ciekawość świata połączoną z poczuciem humoru, pociąg do przygód intelektualnych oraz cokolwiek pensjonarską postawę wobec przełożonych. Miała ogromną łatwość uczenia się języków obcych, znała biegle język łaciński, angielski, niemiecki, francuski, słabiej – rosyjski, ukraiński, rumuński i włoski. Umiała w prosty sposób przedstawiać skomplikowane zagadnienia. Jej referaty cieszyły się dużą popularnością wśród naukowców z różnych dziedzin. Nie bała się przyznać, że czegoś nie rozumie. Była bardzo wrażliwa na ludzką biedę (zawsze dawała pieniądze żebrzącym), niesłychanie uczynna. Pomagała swoim asystentkom w finansowaniu wyjazdów zagranicznych, nie tylko poprzez stypendia uzyskiwane od organizatorów zjazdów, ale też ze swoich funduszy, zawsze skłonna do udzielania rad czy przedyskutowania danego zagadnienia. Udzielała pomocy znajomym w sprowadzaniu lekarstw z zagranicy. Chętnie uczestniczyła we

wszelkich imprezach, również o charakterze ludycznym (nawet będąc już w Domu Pomocy Społecznej). Pochowana została na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

13. WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH ŹRÓDEŁ. Archiwalne: Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie – K. II-3 (Komisja Biologiczna Oddziału PAN w Krakowie); Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego – BiNoZ 169 (Maria Reyman), KM 56 (Maria Reyman). Instytutu Botaniki PAN w Krakowie – teczka osobowa. Publikowane: *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego* nr 9 (Warszawa, 10 VIII 1961), poz. 33; *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki* nr 14 (Warszawa, 30 XII 1974), poz. 141, s. 28; Z. Mirek, L. Musiał, J. J. Wójcicki, 1995. Kto jest kim w botanice polskiej. Who is Who in Polish Botany. *Polish Botanical Studies – Guidebook Series* 14: 298; *Roczne sprawozdania z działalności Instytutu Botaniki PAN w Krakowie* [druki powielone]. Informacje uzyskane od dalszych krewnych i od dr hab. Danuty Zdebskiej.

14. MATERIAŁY IKONOGRAFICZNE. Archiwalne: Archiwum UJ – KM 56 (Maria Reyman). Instytutu Botaniki PAN w Krakowie (teczka osobowa oraz portret w galerii botaników). Publikowane: Z. Mirek, L. Musiał, J. J. Wójcicki, 1995. Kto jest kim w botanice polskiej. Who is Who in Polish Botany. *Polish Botanical Studies – Guidebook Series* 14: 298.

Piotr KÖHLER, Jadwiga ZIAJA